

KÖK – EK / ÇEKİM EKİ – YAPIM EKİ

KÖK: Kelimenin anlamı ve yapısı bakımından parçalanmayan en küçük şekline kök denir.

Dörde ayrılır:

- 1. İsim Kökü:** Mastar eki “-mek, -mak” ile okunmaz. Örnek: kağıt, kalem, masa, duvar...
- 2. Fiil Kökü:** Mastar eki “-mek, -mak” ile okunur. Örnek: gel-, git-, tut-, bak- ...
- 3. İkili (ortak-sesteş) Kök:** at(hayvan) ve at- (fırlatmak), gül(çiçek) ve gül-, yaz(mevsim) ve yaz- ...
- 4. Yansıma Kökü:** Doğadaki seslerin kökü. İsim kabul edilir. Örnek: pat, çat, miyav, hav...

EK: Kendi başına anlamı olmayan; sözcük içinde görevi olan ses parçalarıdır. İkiye ayrılır:

- 1. Çekim Eki:** Sözcükte anlam ve tür değişikliği olmaz. Çoğul eki, hal ekleri, tamlama ekleri, iyelik eki, kişi ekleri, kip (zaman) ekleri çekim ekleridir. Örnek: kalem-ler, kalem-im, kitap-ta, gel-miş...
- 2. Yapım Eki:** Sözcükte anlam değişir. Bazen tür de değişir. Tür değişiyorsa kesinlikle yapım ekidir. Türkçede bir sözcük yapım eki alırsa türemiş olur. Ayrıca yapım eki alan bir sözcük gövde olur. Örnek: simit-çi, kalem-lik, Bursa-lı, göz-lük, bil-gi...

Bilgi: Türkçede çekim ekinden sonra yapım eki gelmez. (KÖK+YE+ÇE)

Hazırlayan: astagos

SÖZCÜKTE YAPI

- 1. Basit Yapılı Sözcük:** Kök halinde bulunan ya da sadece çekim eki alan sözcüklerdir. Yapım eki almaz. Örnek: koltuk, halı, ev-ler, kitap-ım, defter-de...
- 2. Türemiş Yapılı Sözcük:** Yapım eki alan sözcüklerdir. Türemiş sözcüklere gövde de denir. İsim kökünden ya da fiil kökünden türer. Örnek: kitap-lık, boya-cı, sil-gi...
- 3. Birleşik Yapılı Sözcük:** İki sözcüğün birleşip yeni anlam kazanmasıyla oluşur. Hanımeli, çekyat...

Aşağıdaki sözcükleri kök, ek ve ne eki olduğunu yazınız.

Sözcük (Kelime)	Sözcüğün Kökü	Sözcüğün Aldığı Ek	Yapım Eki	Çekim Eki
Yolcu	Yol	-cu	X	
Koştı	Koş-	-du		X
Çalışmış				
Bolulu				
Anahtarlık				
Dünyaya				
Kovdu				
Sokaklar				
Öğretmen				
Noktayı				
Çaycı				
Silgi				
Çocukta				
Annemden				
Balıkesirli				
Satıcı				
Uyumuşum				
Kaşıklı				
Hızlı				

SÖZCÜKLER	İSİM KÖKÜ	FİİL KÖKÜ	YAPIM EKİ	ÇEKİM EKİ
Bilim		bil-	-im	
Kilimler	kilim			-ler
Gözlükte				
Ölüm				
Gülüm				
Sivaslılar				
Uçakta				
Yaşıtım				
Düşüncesi				
Yurttaş				
Tutsaklar				
Kitabım				
Kaçaklar				
Doğuda				
Karasal				
Sormalı				
Bölüştü				
Birinciler				
Türkçemiz				
Okunuyor				
Maçta				
Unutkan				
Buluş				

➤ Aşağıdaki isim ve fiil köklerine uygun yapım eklerini getirerek yeni kelimeler türetiniz.

perde..... su..... koş-..... sil-..... yaz-.....

Soru1. Aşağıdakilerden hangisi sadece yapım eki almıştır?

- A) Yazlıkta B) Oyunculuk
C) Kalemlikler D) Kapıcımız

Soru2. Aşağıdakilerden hangisi yapım eki almıştır?

- A) avcı B) Bacı C) acı D) Tacı

Soru3. Altı çizili kelimelerin hangisinde soyut bir sözcük yapım eki olarak somutlaşmıştır?

- A) Yazlık bir ev yaptırmalıyım.
B) Bahçedeki korkuluğu gördün mü?
C) Seninle sonsuzluğa gidelim.
D) Bahçelik bir arsa bulamadım.

Soru4. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi türemiş yapılı değildir?

- A) Yanlış yapmak her zaman olağandır.
B) Yalnız insan mutsuz insandır.
C) Bu kadar da savruk olunmaz ki!
D) Bunun sebebinin ne olduğunu biliyorum.

Hazırlayan: astagos

KÖK – EK (YAPIM EKİ VE ÇEKİM EKİ) / SÖZCÜKTE YAPI (BASİT – TÜREMİŞ – BİRLEŞİK)

1) **KÖK:** Bir sözcüğün parçalanamayan, anlamlı, en küçük parçasıdır. Sözcüğün kökü bulunurken sondan başa doğru ekler çıkarılır, kalan bölüm köktür.
a) **İsim Kökü:** Varlıkların, kavramların, duyguların ismi olan köklere isim kökü denir. İsim kökleri -mek / -mak ile okunmaz. Örnek; kalem, kitap, simit, ev...

b) **Fiil Kökü:** İş, oluş veya durum bildiren köklere fiil kökü denir. Fiil kökleri -mek / -mak ile okunur. Örnek; oku-, sil-, bak-, gör- git-, bil-...

c) **İkili (ortak-sesteş) Kök:** Cümledeki anlamına öre bazen isim bazen de fiil kökü olan sözcükler. Örnek;
En sevdiğim hayvan attır. (hayvan olan at, isim köküdür.) / Elindeki kalemi çöpe attı. (fırlat- anlamında, fiildir.)
Gül çok güzel bir çiçektir. (gül isim) / Sana gülmek çok yakışıyor. (gül- fiil)

2) **EK:** Tek başına anlamları yoktur. Eklendiği sözcüğün anlamını ve yapısını değiştirebilir. Yapım eki / Çekim eki

a) **Yapım Eki:** Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren eklerdir. Bazen de türünü değiştirir.

İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER

- » **-lik:** zeytinlik, şekerlik, suluk, insanlık
- » **-li:** köylü, nişanlı, renkli, mavili, bilgili
- » **-siz:** evsiz, huysuz, akılsız, işsiz, parasız
- » **-cil:** evcil, otçul, bencil
- » **-cık:** kızılıcık, arpacık, kulakçık, kitapçık
- » **-daş:** meslektaş, vatandaş, arkadaş
- » **-inci:** üçüncü, beşinci
- » **-msı:** acımsı, ekşimsi
- » **-sal:** kumsal, evrensel
- » **-it:** yaşıt
- » **-tı:** horultu civıltı

İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER

- » **-le:** başla-, suçla-, sula-, terle-
- » **-al:** azal-, çoğal-, düzel-
- » **-l:** doğrul-, sivril-
- » **-a:** kana-, yaşa-, türe-, boşa-
- » **-da:** fısılda-, horulda-, gürülde-
- » **-at:** yönet-, gözet-
- » **-kır:** fişkır-, haykır-
- » **-lan:** evlen-
- » **-laş:** şakalaş-, dertleş-, çocuklaş-
- » **-(a)r:** morar-, karar-, yaşar-
- » **-se:** önemse-, garipse-

FİİLDEN FİİL YAPAN EKLER

- » **-t:** yürüt-, anlat-, ağlat-
- » **-(a)r:** kopar-, çıkar-, uçur-, düşür-
- » **-dir:** yazdır-, açtır-, bıktır-, sordur-
- » **-(i)l:** atıl-, yazıl-, çözül-, sorul-
- » **-(i)n:** taran-, yıkan-, silin-, alın-
- » **-ele:** kovala-, itele-
- » **-i:** kazı-, sürü-
- » **-msa:** anımsa-, gülümse-

FİİLDEN İSİM YAPAN EKLER

- » **-im:** seçim, üretim, bölüm, çözüm, verim
- » **-gi:** vergi, sevgi, görgü, bilgi, örgü, sergi
- » **-gın:** dalgın, kızgın, bilgin, durgun, salgın
- » **-ı / -i:** yazı, doğu, batı, gezi, tartı
- » **-ıcı / -ici:** yırtıcı, satıcı, yapıcı, geçici, kurucu
- » **-ca:** düşünce, eğlence
- » **-ecek:** giyecek, yakacak, açacak
- » **-ak:** yatak, kaçak, durak,
- » **-ga:** bölge, bilge, süpürge,
- » **-gan:** çalışkan, unutkan, çekingen
- » **-gıç:** bilgiç, dalgıç, başlangıç
- » **-ik:** kesik, açık, göçük, kırık
- » **-ın / -in:** yığın, akın, tütün, ekin
- » **-nç:** gülünç, basınç,
- » **-inti:** esinti, çıkıntı, döküntü,
- » **-(e)r:** gelir, gider, okur,
- » **-maca:** bulmaca, kesmece
- » **-sel:** görsel, uysal, işitsel
- » **-anak:** gelenek, görenek, olanak, seçenek
- » **-ış:** dikiş, yürüyüş
- » **-it:** geçit, yakıt, ölçüt
- » **-ma:** dondurma, danışma
- » **-mak:** çakmak, ekmek
- » **-tı:** belirti, kızzartı

b) **Çekim Eki:** Eklendiği sözcüğün anlamını ve türünü değiştirmez.

b1) **Çoğul Eki:** Sadece isimlere gelir. “-ler / -lar” Örnek; kitaplar, kalemler, evler, elmalar

b2) **İsmin Hal Ekleri:** Sadece isimlere gelir. “-i, -e, -de, -den” Örnek; ev, evi, eve, evde, evden

b3) **İyelik (Aitlik) Eki:** İsimlere gelerek kime ait olduğunu bildirir. Örnek; evim, evin, evi, evimiz, eviniz, evler

3) SÖZCÜKTE YAPI

a) **Basit Sözcük:** Yapım eki almayan sözcüklerdir. Bu tür sözcükler çekim eki almış olabilir. “defter, defterler”

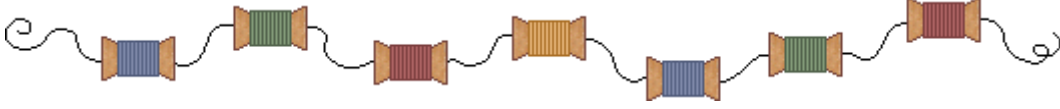
b) **Türemiş Sözcük:** Yapım eki alan sözcüklerdir. Yukarıdaki tablolardaki sözcükler türemiştir.

c) **Birleşik Sözcük:** İki sözcüğün bir araya gelerek yeni anlamlı bir sözcük oluşturmasıdır. Örneğin;
çekyat, aslanagzı, gecekond, hanımeli, Çanakkale...

Hazırlayan: astagos

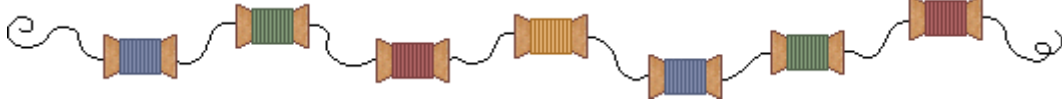
KÖK VE EKLER

Kelimeler	Kelimenin Kökü	Aldığı Ek	Yapım Eki	Çekim Eki
1-Evler				
2-Kulaklık				
3-Kitabım				
4-Geldi				
5-Simitçi				
6-Sevgi				
7-Boylu				
8-Koşmuştuk				
9-Yapıt				
10-Uslu				
11-Bilgi				
12-Doğum				
13-Sıcaklar				
14-Silgi				
15-Tenekeler				
16-Defterim				
17-Geçit				
18-Yangın				
19-Rengi				
20-İzmir'e				
21-Emeksiz				
22-Güneşten				
23-Seçki				
24-Yaygın				
25-Bahçemiz				
26-Görgü				
27-Zeytinlik				
28-Kâğıdı				
29-Duygu				
30-Saatin				
31-Öğretmen				
32-Bölge				
33-Olmuş				
34-Sonsuz				
35-Geleceğe				
36-Çizin				
37-Yurdum				
38-Savaşçı				
39-Koku				
40-Sizde				

KÖK VE EKLER

Kelimeler	Kelimenin Kökü	Aldığı Ek	Yapım Eki	Çekim Eki
1-Evler	Ev	-ler		X
2-Kulaklık	Kulak	-lık	X	
3-Kitabım	Kitap	-ım		X
4-Geldi	Gel-	-di		X
5-Simitçi	Simit	-çi	X	
6-Sevgi	Sev-	-gi	X	
7-Boylu	Boy	-lu	X	
8-Koşmuştuk	Koş-	-muş, -tu, -k		X
9-Yapıt	Yap-	-it	X	
10-Uslu	Us	-lu	X	
11-Bilgi	Bil-	-gi	X	
12-Doğum	Doğ-	-um	X	
13-Sıcaklar	Sıcak	-lar		X
14-Silgi	Sil-	-gi	X	
15-Tenekeler	Teneke	-ler		X
16-Defterim	Defter	-im		X
17-Geçit	Geç-	-it	X	
18-Yangın	Yan-	-gın	X	
19-Rengi	Renk	-i		X
20-İzmir'e	İzmir	-e		X
21-Emeksiz	Emek	-siz	X	
22-Güneşten	Güneş	-ten		X
23-Seçki	Seç-	-ki	X	
24-Yaygın	Yay-	-gın	X	
25-Bahçemiz	Bahçe	-miz		X
26-Görgü	Gör-	-gü	X	
27-Zeytinlik	Zeytin	-lik	X	
28-Kâğıdı	Kâğıt	-ı		X
29-Duygu	Duy-	-gu	X	
30-Saatin	Saat	-in		X
31-Öğretmen	Öğret-	-men	X	
32-Bölge	Böl-	-ge	X	
33-Olmuş	Ol-	-muş		X
34-Sonsuz	Son	-suz	X	
35-Geleceğe	Gelecek	-e		X
36-Çizin	Çiz-	-in		X
37-Yurdum	Yurt	-um		X
38-Savaşçı	Savaş	-çı	X	
39-Koku	Kok-	-u	X	
40-Sizde	Siz	-de		X